

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»
В.о. завідуючого кафедри
_____ Руслан Пильнік
« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2023р.

ДЕКОРАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ «НАРОДНІ ВЕЧОРНИЦІ»
(витинанка)

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМ-19
ступінь вищої освіти бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Гавловської Валерії Володимирівни
Керівник:
доктор філософії (PhD) з освітніх, пед.
наук, старший викладач
Карпова В. К.

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS ____ Кількість балів ____
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Гавловська Валерія Володимирівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я, не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВИТИНАНКА ЯК ОСНОВА ХУДОЖНЬОЇ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	7
1.1. Витоки української витинанки та збереження традицій сьогодення.....	7
1.2. Аналіз витинанки у різних регіонів України.....	10
1.3. Особливості декоративної композиції у витинанці.....	14
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНИЦІ ВИТИНАНКА	17
2.1. Виникнення ідеї та формування задуму декоративної композиції.....	17
2.2. Пошуки композиції, вибір символіки народної культури (стародавні символи, знаки).....	19
2.3. Послідовне виконання роботи в матеріалі.....	21
Висновки до розділу 2.....	25
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	28
ДОДАТКИ	31
Додаток А.....	31
Додаток Б.....	37

ВСТУП

Актуальність. Збереження українських народних традицій у мистецтві – це шлях вічного життя культурної свідомості нації. Українське народне мистецтво набуло чималого розголосу та користується популярністю не тільки у нашій державі, а й за кордоном. У наш час молодь намагається у сучасних витворах мистецтва відтворювати стародавні техніки, модернізуючи їх, зокрема це стосується актуальності витинанки.

Орнаментальні мотиви витинанки, як вид українського народного декоративного мистецтва, утворилися під впливом інших творчих технік. Цей список доповнюють вишивка, полотняне ткацтво, писанкарство, художня обробка тканин та шкіри. Декоративна композиція витинанки – це розташування головних елементів творчого задуму на площині, за допомогою цього автор має змогу передавати усю повноту своєї мистецької ідеї глядачеві. Стрічковий, розетковий, геральдичний рапорт – це частина орнаментальної композиції, повторювальні елементи [8, с. 80]. Мотиви різних видів орнаментів: рослинного, зооморфного та антропоморфного, як правило, широко вживані в сюжетних композиціях витинанок, ажурних або ж силуетних.

Дослідження цього виду декоративно-прикладного мистецтва цікавило багатьох українських науковців, зокрема Н. Гуляєва, І. Міщенко, М. Станкевича та О. Швець в працях яких описані стилістичні та декоративні особливості витинання. Творчість відомих майстрів витинанки вивчали такі науковці, як Г. Міщенко, Л. Рожко, О. Тихонюк та А. Шевчук.

Сучасні митці О. Зяткіна, О. Турянська, О. Шумиліна у своїй творчості намагаються використовувати увесь потенціал паперової витинанки, межуючи з нереальним, надтонкі елементи, модернізуючи звичні форми, трансформуючи їх у щось нове та сучасне. Це створює баланс між декоративно-прикладним та графічним мистецтвом, нові можливості та ідеї підносять нас на новий рівень роботи з папером. О. Негода та Л. Тептяєва створюють витинанку без попередньо розробленого ескізу, сюжет виникає у процесі клопіткої роботи.

Мистецтво витинанки має позитивний вплив на всебічний розвиток людини, сприяє формуванню естетичного смаку та дрібної моторики рук, творчих здібностей. Збереження навичок та принципів послідовного виконання в техніці витинанка поєднує сучасні можливості декоративно-прикладного мистецтва з минулим нашої історії. Основи народного мистецтва витинанки передаються із покоління в покоління, як творча спадщина українського народу. Тому враховуючи це, було обрано тему кваліфікаційної роботи «Декоративна композиція «Народні вечорниці» у техніці витинанки».

Мета кваліфікаційної роботи на основі теоретичного дослідження особливостей української техніки «витинанка» створити декоративну композицію «Народні вечорниці».

Відповідно до поставленої **мети** сформовано такі **завдання**:

1. Аналіз витоків української витинанки та збереження традицій сьогодення.
2. Проаналізувати витинанки з різних регіонів України.
3. Розкрити особливості декоративної композиції витинанки.
4. Розглянути вибір символіки народної культури (стародавні символи, знаки);
5. Розробити пошуковий матеріал до декоративної композиції «Народні вечорниці» у техніці витинанки.
6. Здійснити послідовне виконання роботи в матеріалі.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є витинанка як основа художньої декоративної композиції.

Предметом кваліфікаційної роботи є створення декоративної композиції «Народні вечорниці» у техніці витинанки.

Методи кваліфікаційної роботи – аналіз і синтез літературних джерел, узагальнення; метод порівняння; технічний метод виконання витинанки; зображальний метод; графічний метод; метод просторового зображення; метод оформлення.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у поглибленні наявних знань про мистецтво витинанки, особливості декоративної композиції. Дана тема

може бути розглянута у курсі гурткової програми з декоративно-прикладного мистецтва та мистецьких школах.

Структура: пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел - 30 (позицій) та додатків 20. Обсяг основної частини роботи становить 25 сторінок, загальний обсяг 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ВИТИНАНКА ЯК ОСНОВА ХУДОЖНЬОЇ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1. Витоки української витинанки та збереження традицій сьогодення

Одним із самобутніх та неповторних виробів українського народного мистецтва є витинанка. Вона займає особливе місце в культурній спадщині нашої країни та міцно зв'язана з душею цілою нацією вільних. Витинанка мала довгий та тернистий шлях від звичайної, ажурної оздоби будинків до самостійного виду народного мистецтва. Це силуетно, орнаментально або ж ажурно витята ножицями або спеціальними художніми інструментами, композиція з паперу, білого чи кольорового. Такими паперовими шедеврами частіше прикрашали хатки у давнину, каміни, стіни, вікна, полиці.

Перші згадки про витинанку з'явилися в середині XVI ст., як маленькі ажурні шматочки паперу, витяті тільки з краю, під назвою кустодії (Рис.А.1.1). Кустодія – це прикраса канцелярської печатки. Спершу, ці прикраси мали шкіряну основу, з цього робимо висновок, що від них і пішли паперові витвори. Зазвичай, їх кріпили на конвертах або знизу написаного документа. Лише краї були оздоблені витинанкою, причиною було те, що центр кустодії залишався для натиску печатки. Паперові прикраси набули поширення серед селян лише у XIX ст., підставою такого пізнього розповсюдження стала бідність простих людей, недоступність паперу. Подальший розвиток народної витинанки пов'язаний з переходом селян від курної хати до «чистої», мазанки, яку потім вже оздоблювали паперовими витворами мистецтва (Рис.А.1.2). Поступово витинанки почали витісняти настінні малюнки, через їх швидке виготовлення та легке замінювання [4].

З. Косицька вважає, що поєднанню витинанки з ідейними смаками українців, сприяла ритмічність декоративної композиції, її повторювальні елементи, яких у вишивці можливо створити тільки багаторазовим повторюванням, теж стосується і гончарства. У витинанні цей процес можливо прискорити втричі, шляхом складання паперу, відповідно задуму або обраної схеми. Тому, ми робимо висновок, що композиційна симетрія, здебільшого дзеркальна або центральна, є основним

художнім засобом витинанки, через швидке створення. Частіше над створенням сільських прикрас із паперу засідали саме діти, через те, що мали достатньо вільного часу, порівняно з більш старшим поколінням. В українських селах була поширена традиція жіночих витинанок, молоді дівчата оформлювали святковий інтер'єр мазанки, вони і були, як правило, майстринями цієї техніки, займалися їм до старості, передаючи навички та традиції молодому поколінню. В той же час, витинання було поширене і серед чоловіків, у деяких регіонах України. З. Косицька у дослідженні описує, що значний вплив на появу мистецтва витинання мало захоплення дворянства паперовими силуетними портретами (Рис. А.1.3). Вирізними витворами оздоблювали інтер'єри будинків, іноді такі портрети оформлювали у рами. Така силуетна техніка набула популярності впродовж XVIII першої пол. XIX ст., прототип сучасних фотографії [13, с. 63].

Українська витинанка як самостійний паперовий вид мистецтва, став загальновідомий з середини XIX ст. В ажурних силуетах декоративної композиції ми бачимо неповторний національний колорит, образно-поетичне бачення світу минулих століть та символічне значення орнаментів в вишуканості народних мотивів. М. Станкевич, відомий мистецтвознавець України, в своїх дослідженнях описував, що витинанка на територіях Литви, Польщі, Словаччині та України мають спільний поетапний розвиток. Цим висновком, М. Станкевич зробив стрімкий крок вперед у вивченні цього декоративного виду мистецтва. На думку етнографа, виникнення та популяризація витинанок в цих європейських країнах спричинено соціально-економічними та культурними факторами. Насамперед, причиною цього слугував загальний доступ паперового матеріалу та полегшення життєвих умов у XXI столітті [26, с. 49-62].

У навчальному посібнику «Декоративно-прикладне мистецтво», М. Станкевич зазначає, що термін «витинанка» вперше згадується в книжній літературі у 1913 році. До загальноприйнятої назви, вироби з паперу мали більш народні: стриганці, хрестики, зірочки, тощо. Народна назва залежала від певного регіону України. У своїх дослідження мистецтвознавці Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай та М. Станкевич, описують, що на території України існувало мистецтво силуетів, яке

також є видом паперових технік. Багато вітчизняних митців того часу зверталися до мистецтва витинанок у пошуках натхнення, окрилення від споглядання лаконічних орнаментальних мотивів, тому цей вид ажурної вирізки зазнає стрімкої популярності. За словами М. Станкевича, композиційні мотиви української витинанки, орнаментики, виникли, завдяки іншим декоративним видам, наприклад килимарство, петриківський розпис, вишивка, писанкарство [1, с. 258].

Можливість створювати прекрасне навколо себе без особливих навичок, що є нереальним у мистецтві кераміки або писанкарстві, технікою, яка немає вікових обмежень – є важливим фактором популяризації мистецтва витинанок. Опанував витання простих геометричних елементів, майстер сміливо може виготовляти щось оригінальне, поступово вивчаючи нові, різноманітні мотиви, рослинного, тваринного або ж зооморфного характерів [28, с. 8].

Збереження традицій сьогодення чітко прослідковується у роботах сучасних митців. М. Гоцуляк (Рис.А.1.4), О. Городинська (Рис.А.1.5), Л. Процик (Рис.А.1.6), М. Теліженко (Рис.А.1.7) – провідні митці української витинанки. Цей список можна продовжити багатьма іменами відомих художників. Особливе значення для української культурної спадщини є ілюстрування витинанками ряду літературних видань, серед яких книги Віри Вовк «Мандаля» (Рис.А.1.8), «Колядки і щедрівки». Кожна збірка містить близько 100 витинанок-ілюстрацій [15, с.25; 6, с. 39, 108].

Майстри сучасної витинанки поєднують у своїй творчості удосконалені художні особливості даної техніки, зберігаючи символічну значимість. Ми можемо спостерігати модернізовані етапи виконання, завдяки інноваціям. Широко це прослідковуються під час пошуку сюжету майбутньої картини, копій відомих митців минулого, стилістики. Сучасна витинанка, як і витинанки минулих століть, уособлює в собі різноманіття інших декоративних видів, серед яких є графіка, розпис, писанкарство. На концепцію сюжету витинанок впливають події сьогодення. Художники через творчість намагаються передати свої почуття світові, так у витинанці «Уламки сім'ї» О. Марчишиної (Рис.А.1.9), ми чітко прослідковуємо трагічний вплив війни на українські родини.

Подільська майстриня витинання Д. Альошкіна, є яскравим представником збереження традицій українського коріння. Поділля – регіон України, де витинанка і досі є оздобленням будинків і не втрачає своєї популярності. Зростаючи у творчій родині Д. Альошкіна вирішила удосконалити загальноприйняті з дитинства техніки. Головною особливістю її витинанок є їх великі розміри. Фундамент на якому базується творчість майстрині – традиційні орнаменти та символіка образів, які створюють оригінальні декоративні композиції. Витинанки Д. Альошкіної є популярними не тільки в Україні, а й далеко за її межами [15].

Традиції орнаментальних мотивів витинанки минулих століть, якими оздоблювали оселі на свята, модернізувалися в оригінальні мистецькі шедеври сучасності. Проте в видозмінених формах, в грі кольорів ми прослідковуємо українське коріння.

1.2. Аналіз витинанки у різних регіонів України

Витинанка як основа декоративної композиції досить різноманітна. Сюжет, стилістика, символіка, окремі елементи орнаментів – все це робить витинанку оригінальним витвором мистецтва. Але розглядаючи техніку витинання різних регіонів України ми бачимо спільні мотиви, загальноприйняті елементи символіки властиві окремим територіям. Проаналізував витинанку у межах Слобожанщині, Подніпров'ї та Поділля, Сумщини, Чернігівщини та Хмельниччини, Центральної України ми робимо висновок, що техніка витинання переважно ділилася на три основні течії:

1. Течія *доповнення або заміни*. Витинанка поступово почала витіснити настінні малюнки, через свою доступність та швидкість створення. Цей напрям ми можемо помітити у східних, центральних та південних регіонах України.

2. Течія *трансформації*. Традиційні декоративні техніки, такі як розпис, вишивання, писанкарство модернізувалися у новий паперовий вид – витинанка. Цей напрям прослідковувався на Західній Україні.

3. Течія *імітації*. Майстри інтерпретували звичні полотняні вироби, тобто скатертину, серветки, рушники, застосовуючи набагато дешевший матеріал – папір. Цей напрям поширився по всій території України.

Окремим регіонам України властиві свої традиції у витинанні, трактування різноманітної символіки та самобутні орнаментальні мотиви. Це залежало від місцевих традицій, краєвидів та трудовій діяльності, які панували на обраній території. Витинанка, як художня техніка, тісно пов'язана з іншими декоративними видами мистецтва, досить чутлива до інновацій. Проте майстри витинання зберігають локальні традиції, в яких чітко прослідковуються українські риси, тим самим шанують творче надбання минулих поколінь.

На таких територіях України як Поділля, Подніпров'я та Слобожанщина, витинанка була поширена задля підсилення розпису стін, тому цей вид декоративного мистецтва мав основний вплив на розвиток паперових прикрас для будинків. «Барвінки» або «квіти», так місцеві іменували витинанку, на початку свого існування лиш доповнювали композиційні рішення на мальованих стінах. Поступово ця техніка починає переважати і витіснити звичайний розпис, проте у паперових оздобах прослідковуються ті ж самі орнаментальні сюжети, що раніше зображували на мазанках. Матеріал змінився, але традиційні композиції ні. Н.Студенець у своїй роботі «Традиційний стінопис Поділля кінця XIX – першої половини XX століття», зазначає, що на стінах місцевих будинків можна помітити прояв стилю бароко. Це прослідковується у явній перевазі рослинних, пластичних мотивів над чіткою геометрією. На Поділлі в композиціях витинанок більш переважали антропоморфні елементи, частіше це «барішня» або «хоровод» (Рис. А.1.10). Також, цей регіон відомий оригінальним декором «павуком» і схожих мотивів більш ніде немає [12; 30, с. 149, 155].

За словами мистецтвознавця М. Станкевича, на Поділлі, Придніпров'ї та Слобожанщині техніка витинання зазнає стрімкої модернізації. Майстри починають вирізувати витинанки не тільки цілісними, тобто з одного аркушу паперу, а добавляють окремі елементи, склеєні між собою або накладені на стіні поруч з основною композицією. Враховуючи це, з'являються нові особливості оздоблення

під назвою мальовки. Мальовки виконувалися на звичайному папері з додаванням певного кольору на зразок стінних розписів, вони також вирізалися ножицями або гострим ножем та розташовувалися на обраному куточку в інтер'єрі мазанки. Найбільш популярні мальовки були у Подніпров'ї, тоді ж техніка поєднувала в собі два напрями – вирізування та малювання, що перетікало у комбіновану витинанку [27, с. 42-43].

На території Подніпров'я на початку ХХ ст. майстрині надавали перевагу паперовим рушникам (Рис.А.1.11). Краї таких ажурних виробів, зазвичай, декоровані кольором, частіше червоним. Подібний звичай трактується у спогадах Н. Білокінь. Майстриня родом з села Петриківка, з 14 років вона створювала мальовану витинанку-рушник на продаж з цигаркового паперу. Як правило, краї були оздоблені ромбічними прорізами, переважали більш геометричні мотиви [28, с. 8].

Сумщина в кінці ХІХ ст., ця територія України славиться відомим митцем Г. Нарбутом, який все життя працював у техніці витинання. З самого дитинства він наслідував традиції українських народних майстрів, зберігаючи надбання минулого у своїх творіннях. На жаль, з плином часу зараз майже неможливо віднайти саме ті витинанки, які вирізували люди на Сумщині. Прикрашання паперовими оздобами ікон та кіотів, виготовлення власноруч ажурі з різних видів паперу, кольорового або цигаркового – це описується в літописі про побут слободи Нищеретове Старобільського повіту (нині с. Нещеретове Білокуракинського району Луганської області). На сторінках зазначається, що люди прикрашали покуть також «шпалерами, тобто папером найяскравіших і барвистих малюнків» [23, с. 16; 2, с. 7].

Майстри Чернігівщини створювали витинанки до мисників так, як паперовий аналог рушника. Про полотняні вироби в паперовій інтерпретації цього регіону згадувала в своїх дослідженнях Є. Спаська. Автор описувала, що попит на такі оздоби стрімко зростав серед селян Чернігівщини у святкові дні. Розпродавалися витинанки на базарах та ринках для прикрашання оселі. Дослідниця іменувала їх «дешевим» та «дегенеративним» полотном, та неодноразово порівнювала зі справжніми рушниками. Проте вона звертала увагу і на їх особливість у побуті

селян: «Паперові рушники ці прикрашені вирізним кружевом, а часом і прошвами вирізаними. У хаті ці рушники вішають, як і справжні, над дзеркалом, над іконами, над вікнами» [25, с. 355].

Слобідська, Центральна та Південна Україна, Середня Наддніпрянщина від початку XX ст. мали різні типи витинанок по всіх місцевостях. Найпоширенішими формами у цих регіонах були саме розеткові. Їх створювали з кількох основ, трансформуючи в єдину багат шарову квітку. Меншої популярності зазнали ромбічні витинанки, їх можна було зустріти на територіях Дніпропетровщини та Черкащини. Ромбічна витинанка – це досить складний художній твір, у ті часи його створювали за мотивом «вазон». Також, користувалися популярністю серед майстрів і силуетні витинанки, які склалися з кількох елементів [13, с. 65].

Про витинанку Хмельниччини доцільно описує мистецтвознавець Л. Левитська, в її книзі «Селянський стінний розпис на Поділлі: (Зіньківський та Солобковецький р.)», вказується ім'я пана Вараниці, оселя якого повністю була оформлена витинанками в антропоморфних та зооморфних мотивах. На території Кам'янщини у XX ст. поширювалися накладні розетки на рушниках. Коротко описуючи, це група динамічних силуетів, які розміщуються горизонтально та створені на народну тематику. Кожен образ робиться більш примітивним з чіткою деталізацією, щоб кожен міг впізнати героя. Витинанка цього регіону представлена цільними різнобарвними плямами [17, с. 13, 29] .

Мистецьке надбання України безмежне і витинанка займає вагоме місце в цій творчій історії. Техніка витинання є однією з найпоширеніших видів декоративного мистецтва й досі. Самодіяльні та професійні митці захоплюються народними сюжетами, зберігаючи культурну спадщину кожного регіону для наступних поколінь. Витинанки різних регіонів України увібрали в себе загальноприйняті традиції, але для кожної місцевості притаманні свої знакові особливості. Витинанки західних регіонів тісно пов'язані з писанкарством, тому оздоблені дрібним орнаментом. Подільським витинанкам характерні антропоморфні або ж зооморфні мотиви. Витинанки Центральної України міцно пов'язані з петриківським розписом. Відрізнити витинанки різних регіонів можна і за колористикою: витинанки західної

України сповнені барвистими кольорами, переважно жовтими, червоними, зеленими на чорному тлі. На Поділлі це більш світлі кольори, такі як рожевий або білий, тло переважно оранжеве або зелене.

1.3. Особливості декоративної композиції у витинанці

Витинанка є видом народного декоративного мистецтва, яка включає орнаментальні та сюжетні композиції. Декоративна композиція витинанки – це розташування головних елементів творчого задуму на площині, за допомогою цього автор має змогу передавати усю повноту своєї мистецької ідеї глядачеві. Стрічковий, розетковий, геральдичний рапорт – це частина орнаментальної композиції, повторювальні елементи. Схема перехрестя, яку часто ми можемо зустріти на рушниках, положення рук, схрещення зброї, музичні інструменти – усе це є оригінальними композиційними прийомами. Такі мотиви досить символічні: від захисних знаків до значення міцної дружби, вічного кохання [16, с. 80-82].

З. Косицька у науковій роботі «Провідні сучасні майстри української витинанки», зазначає, що рапортність на основі дзеркальної чи осьової симетрії є головною особливістю традиційного витинання. Витинанки за своїми технічними особливостями поділялися на одинарні, вирізані з одного аркушу паперу, силуетні, в яких силует був або прорізаним, або ж суцільним, складні, що склалися з декількох елементів, інша ж назва є аплікаційні та комбінована витинанка, в якій використовувалися декілька технік і доповнення різнокольоровим папером [17 с. 26].

Композиційний вплив на декоративну витинанку неосяжний, завдяки цьому ажурний витвір мистецтва здобуває цілісність мотивів, завершений вигляд та гармонійне поєднання кольорів та елементів орнаментики. Створення декоративної композиції витинанки складається з двох стадій: перша стадія це основний посил художника, розробка композиції в цілому, згідно задуму митця, а вже на другій стадії визначаються форми елементів, що оздоблюють композиційний мотив. Форми елементів здебільшого нагадують звичайні геометричні фігури, їх контур: квадрат, прямокутник, ромб, трикутник, коло. Композиція з такими формами сприймається

глядачем більш природньо та зрозуміліше. Важливим аспектом є те, що усі елементи композиції повинні взаємодіяти між собою, створюючи єдиний потік мистецької творчості. Композиційний центр декоративної витинанки можливо увиразнути завдяки величині та кольоровим співвідношенням, ритмічності або форми, контрасту за яким активне протиставлення розмірів, форм, кольорів. Цікавим буде нюансність композиції, при якій є майже непомітна протиріччя одного елемента, форми, кольору. Нюанс відіграє важливу роль при створенні великої накладної витинанки, з задіянням декількох кольорів, коли вони повинні бути в нюансі між собою, контрастними до основного фону. Сьогочасна витинанка це наближення до аплікативної монокомпозиції, зникнення рапортності, елементи згруповуються в центральній частині роботи [8, с. 31; 11].

Серед регіонів України більш поширеними були ромбічні, розеткові та квадратні композиційні форми. Такі мотиви були помічені у селах Подніпрів'я у вигляді окремих модулів на композиціях «вазон» (Рис.А.1.12) та декоративних килимах (Г. Гречанова, 1980 р.). Композиція «вазон» символізує квіткові мотиви, вирізані більш закругленішими квадратними формами, декоративно невибагливі, переважає радіальна симетрія. У створених Г. Гречановою композиціях, переважають ромбічні прорізні форми з центральною симетрією [7, с. 165-181]. У селі Тиманівка залишилася зразки ромбічних та квадратних форм. Майстри витинання у обрамленні декоративної композиції використовували ажурні мотиви: «баранячі роги», «стрілки», «клинці», «кутики», ромби. Такі фігури утворювали поєднання лінійних елементів із 2–3-х дзеркально-симетричних пар, спрямованих із однієї точки вгору, вниз, врізнобіч, представляючи разом схему, що може нагадувати павука. У композиційному центрі розміщували невеликі за розміром 8-ми пелюсткові квіти або зірки. Кольоровий папір був глянцевою, переважали насичені кольори [22, с. 468].

Висновки до розділу 1

Перші згадки про витинанку з'явилися в середині XVI ст., як маленькі ажурні шматочки паперу, витяті тільки з краю, під назвою кустодії. Паперові прикраси

набули поширення серед селян лише у ХІХ ст., підставою такого пізнього розповсюдження стала бідність простого людства, недоступність паперу. Подальший розвиток народної витинанки пов'язаний з переходом селян від курної хати до «чистої», мазанки, яку потім вже оздоблювали паперовими витворами мистецтва. Майстри сучасної витинанки поєднують у своїй творчості удосконалені художні особливості даної техніки, зберігаючи символічну значимість. Ми можемо спостерігати модернізовані етапи виконання, завдяки інноваціям. Широко це прослідковуються під час пошуку сюжету майбутньої картини, копій відомих митців минулого, стилістики.

Проаналізувавши витинанку у межах Слобожанщині, Подніпров'ї та Поділля, Сумщини, Чернігівщини та Хмельниччини, Центральної України ми робимо висновок, що техніка витинання переважно ділилася на три основні течії:

1. Течія доповнення або заміни. Витинанка поступово почала витіснити настінні малюнки, через свою доступність та швидкість створення. Цей напрям ми можемо помітити у східних, центральних та південних регіонах України.

2. Течія трансформації. Традиційні декоративні техніки, такі як розпис, вишивання, писанкарство модернізувалися у новий паперовий вид – витинанка. Цей напрям прослідковувався на Західній Україні.

3. Течія імітації. Майстри інтерпретували звичні полотняні вироби, тобто скатертину, серветки, рушники, застосовуючи набагато дешевший матеріал – папір. Цей напрям поширився по всій території України.

Декоративна композиція витинанки – це розташування головних елементів творчого задуму на площині, за допомогою цього автор має змогу передавати усю повноту своєї мистецької ідеї глядачеві. Створення декоративної композиції витинанки складається з двох стадій: перша стадія це основний посил художника, розробка композиції в цілому, згідно задуму митця, а вже на другій стадії визначаються форми елементів, що оздоблюють композиційний мотив. Форми елементів здебільшого нагадують звичайні геометричні фігури, їх контур: квадрат, прямокутник, ромб, трикутник, коло.

РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНИЦІ ВИТИНАНКА

2.1. Виникнення ідеї та формування задуму декоративної композиції

Культурний спадок України сповнений вічною пам'яттю минулих поколінь, їх традиціями, символічними знаками та віруванням. У тонких лініях витинанки зберігається спомин духовності, це цілісний зоровий образ з символічним сюжетом, який відображає знакові події. Створення такого паперового мережива викликає почуття національної гідності, не зважаючи на вік, життєвий досвід митця, почуття любові до своєї країни збільшується в рази, а пізнання народної символіки викликає стійку зацікавленість не на одну годину. Побачивши один раз, людина не залишиться байдужою до емоційних мотивів витинанки.

На другому курсі знайомство з технікою витинанки стало потужним стимулом для багаторічного розвитку у цій сфері. Неначе різак сам проводив лінії такої кропіткої роботи. Оскільки витинанка – це вид українського народного декоративного мистецтва, сповнений безліччю традицій, технологічних особливостей, символіки, народних знаків, вірувань, обраною темою ми хотіли підкреслити цю техніку з тематикою про українські звичаї. Тематика українських вечорниць знайома з дитинства, під час прорізання кожного елемента, згадувалося далеке минуле, коли бабуся з дідусем під вечір починали розповідати про свою молодість, село, в якому люди завжди дотримувалися українських традицій та створюють власні інтерпретації й досі. Влаштування вечорниць на день Андрія було знаковою подією, на яку чекали молоді дівчатка, щоб поворожити про майбутнє життя, побачити обличчя нареченого та відкинути завісу невідомого хоч на мить. А ось парубки, на день Катерини, постились, для того, щоб мати трудолюбиву наречену. Впродовж століть, саме українські вечорниці були удосконаленою формою зборів юнацтва. Звертаючи увагу на сьогоднішній день, ця традиція вже майже не актуальна та втратила первинне значення в цілому. Та щоб бодай якось відчувати той особливий дух та колорит надзвичайно багатих українських традицій, було обрано тему кваліфікаційної роботи «Декоративна композиція «Народні вечорниці» у

техніці витинанки» для нагадування існування такої стародавньої української традиції.

Таким чином, зважаючи на виникнення ідеї кваліфікаційної роботи, нами було обрано тему збереження та підтримки традицій минулого цілої нації. Вечорниці – це про ворожіння, про веселощі й танці. Незаміжні дівчата збиралися усі до однієї хати, частіше до вдовиного дому, аби за ними наглядали, приносили з собою веретена або ж прядки і під пісню починали займатися. А вже згодом до хати навідувалися й хлопці, розпочинаючи танці та ще гучніші співи. Це дійство коїлося всюди, майже з кожної вулички доносилися сміх та голоси щасливої української молоді [4].

Задум кваліфікаційної роботи сформувався на основі українських звичаїв – вечорниць, які були декількох типів. Буденні вечорниці проводилися майже кожен тиждень, коли всі поверталися з роботи, характерною ознакою таких буденних згуртувань було вишивання або ж прядіння. Іншим прототипом були святкові вечорниці, які проводилися звісно ж тільки на великі празники. Характерні ознаки були вказані вище – це ворожіння та кусання калити, яку дівчата випікали гуртом до приходу парубків до хати [18]. Ще одним типом українських вечорниць був суто гендерним – весільні вечорниці. Для дівчат такий вечір не був занадто веселим, вони збиралися разом та починали співати сумні пісні про гіркі долі, а вже заміжні або старі баби ділилися таємницями сімейного життя, які не завжди тішили наречену, а іноді навіть залякували. Ще однією традицією такого типу було збирання приданого у велику скриню і якщо майбутня дружина мало що поклала, подружки завжди допомагали дошивати. А ось чоловічі весільні вечорниці були зовсім інакшими, тобто набагато ефектніші та веселіші, тому що хлопець назавжди розставався з вільним життям і вже на наступний день мав певні обов'язки, як глава сім'ї, жонатий чоловік. Черета таких нічних зустрічей припинялася за деякий час до Різдва і аж до наступної осені, адже розпочинався час врожаю і на вечорниці не вистачало енергії та сил, однак подекуди юнацтво все ж таки збиралися усі разом на свята такі як, наприклад Івана Купала [5].

Зважаючи на швидкий перебіг часу, традиції минулого поволі згасають, так само як і люди, які так збиралися на вечорниці. На це впливає новітні технології,

розуміння роботи світу в цілому, у людей змінилося саме мислення та осмислення буденності життя. Але багато українців інтерпретували стародавні вечорниці в вечірні посиденьки у колі друзів, також з піснями, танцями, ворожінням і іноді навіть й вишиванням.

2.2. Пошуки композиції, вибір символіки народної культури (стародавні символи, знаки)

Декоративна лінійність символічної композиції витинанки є ідейним підґрунтям для створення народної витинанки з різноманітним змістом, наповненої стародавніми знаками та символами, які оберігали до сьогодні наші пращури. Звертаючи увагу на важливість збереження звичаїв минулого, на патріотизм та любов до величної історії українського народу, техніка витинанки була на першому місці під час відбору практичної частини кваліфікаційної роботи та обрано без єдиного сумніву.

Стародавні народні символи нашої країни мали похідні від язичництва та християнства, що скомпонували вічний дует з національного сприйняття українських знаків, звичаїв, традицій мистецтва як такого [29, с. 98]. Українські вечорниці для нас є чимось рідним та близьким і не тільки через розповіді з дитинства, що було зазначено раніше, також на це впливає українське коріння та жага до пізнання творчості. Під час початку композиційних пошуків, ми вирішили наділити цю витинанку тим дружнім змістом, від якого стає тепліше на душі і ти поринаєш з головою у спогади минулого своєї держави. Тому, головним символом витинанки є люди, молоді хлопці та дівчата в самий запал вечорниць, коли вже почали співати та танцювати, кусати калиту. Дівчата у сорочках, голови їх прикрашені віночками з довгими стрічками, попереду хлопець з торбаном вже грає знайомі мелодії і хлопці в кожухах запрошують танцювати [16, с. 23-26]. Для витримки композиційної гармонії було вирішено додати художні образи пар ще і на верхню арку витинанки, зображаючи основні традиції таких посиденьок. Окрім людей в лівому куту було додано образ теляти, адже ця тварина є символом

святості та чистоти на передодні Різдва. На витинанці зображено останню українську вечорницю перед святим празником [3, с. 35].

Стародавні звичаї обрядових свят шануються по усій території України, також це стосується і народної символіки. Вишиті краєчки рушника, спечений хліб з сіллю, колискова, червона калина, перший паросток пшениці, писанка на Великдень, українська хатина з безкінечною стежкою, яка завжди приведе тебе додому, верба, коровай, лелека на солом'яному даху і багато іншого. Стільки пам'ятних речей об'єднані одним словом – символи [24]. Завдяки цим оберегам збереглися до наших днів стільки мистецьких технік, які модернізувалися та інтерпретувалися у нове життя, споконвічну, правдиву історію, пісні. Через пісні та спогади людей і zostалися згадки про ті звичаї, ворожіння, обряди. Їх вишивають на тканині, малюють на писанках, вирізають витинанки – поповнюють культурну спадщину України. В обраній нами декоративній композиції присутні багато стародавніх символів [9, с. 118; 20; 25, с. 84-91]:

- Українська хата – це оберіг від нещастя, оповита материнським теплом та захистом, оплетена батьківським розумом.
- Калита, хліб – символ життя та вічності. Хліб втілення святості, тому дуже шанований в українських родинах та є ознакою гостинності господарів. Крихти ні в якому разі не можна було змитати на підлогу або у смітник, усе віддавалося пташкам або свійським тваринам, такий звичай зберігся й до сьогодні.
- Українська пісня – це словесне надбання нації, завчені рядки йдуть скрізь віки для збереження людської пам'яті, заворожуючи змістом, змушуючи переосмислити життя, надихаючи йти вперед, засмучуючи або навіюючи веселощі. Українські пісні володіють магічними властивостями полонити серця слухачів, допомагати у складному життєвому етапі, а козацькі пісні закарбовують волю та множать силу захисників в десятки разів під час гуртового співу.
- Вишиванка – символ здоров'я, пам'яті поколінь, любові, розлуки. З кожним хрестиком мати пришиває свій захист, материнську любов на сукна,

заговорюючи його на вірність і здоров'я, на що здібна тільки мати. Традиція передавання вишиванки через покоління зберігатиметься й надалі, а нові рушники, сорочки лиш поповнюватимуть скриню спогадів. Адже це пам'ятний зв'язок численної кількості людей, з різними долями, мудрістю та віком.

- Віночок з квітів – справжній містичний оберіг української дівчини, який знімав болі, оберігав та під час місячного ворожіння вказував на майбутнього нареченого.
- Колосок пшениці – є символом святості, який походить від хліба. Також це символ доброго врожаю. Колосок інтерпретує працьовитість народу України, родючість чорнозему.
- Торбан – символ співочої української душі, музичний інструмент під час влаштування вечорниць.
- Зірка – символ неба, устаткування сонця, як основного божества.

Українська культурна спадщина сповнена цінними скарбами з символічних символів та знаків, традицій та звичаїв, які пройшли важкий шлях до наших днів та збереглися для наступних. У вирізаних витинанках покоїться життєві настанови та мудрі поради для щасливого й довгого життя. В тонких прорізаних силуетах трактується важливість дружби, вірності один одному, важливість духовності. Подібно української мови, звичаї обплітають кожного українця тісним зв'язком з минулого для застереження від повторних помилок, не вірних рішень. Такі звичаї здатні об'єднати цілу націю.

2.3. Послідовне виконання роботи в матеріалі

Мистецтво витинанки займає визначне місце в культурній спадщині не тільки українській, а й усього декоративно-прикладного мистецтва. Витинання – це перш за все про роботу, побут і людей, які тісно співіснують і їх неможливо розділити. Аналізування та ознайомлення з мистецтвознавчою літературою на передодні початку послідовного виконання кваліфікаційної роботи в матеріалі, мало великий вплив на патріотичне виховання, посилення любові до українських традицій та загалом мистецького спадку країни. Кругообіг трансформацій та модернізацій

застарілих технік, дають їм нове життя та полегшують їх поширення серед сучасних українців. Витинанка здатна полонити серце митця, розкрити його з неочікуваних творчих сторін, відточити індивідуальний стиль, що передає сюжету витинанки правильний настрій та змістовий посил. Цей вид декоративного мистецтва має особливості передачі художнього образу паперовою мовою, завдяки попередньо вирішеної композиції. І звичні силуети під впливом нового художника заграють по іншому і сприйматимуться вже зовсім по іншому. Техніка витинанки має великий потенціал на вічне життя [19; 21, с.43].

На початку роботи було проаналізовано наукові статті на обрану тему кваліфікаційної роботи, детально розглянуто усі традиційні моменти українських вечорниць та розпочато композиційні пошуки. Композиційних пошуків виконаних олівцем створено багато. Головним акцентом роботи мала бути ритмічність, виразність головних елементів (зірки та переднього плану) та саме головне – просте сприймання зображення, без скритого підтексту роботи. В ході композиційних пошуків було створено ескізи простим та кольоровими олівцями для підкреслення ідейного змісту. Головні художні образи одразу були розставлені у своєрідні тематичні групи, які займали передній план та арку. У центрі розміщується велика зірка, як символ вечорниць напередодні Різдва (Рис.Б.2.1-8) [10, с.56-63].

Важливим моментом при виконанні кваліфікаційної роботи в матеріали у техніці витинанки є вибір технічної особливості, чим саме розпочинати вирізання. Є декілька методів вирізання витинанки:

- ножицями;
- ножом;
- різакком;
- штемпельом;
- відщипування паперу.

Працювавши вже у минулому різакком вибір здавався очевидним, тому головним технічним моментом роботи став різак. Техніка вирізання різакком має великий спектр переваг та перспектив, що стосується створення саме ажурного мережева, з плавними, не обірваними лініями та тонкі художні образи. Загостреним

кінцем різачка ми з легкістю вирізали найтонші лінії та плавно робили надрізи у потрібних місцях, обережно переміщуючи папір у потрібний нам бік. Техніка вирізання звичайним ножом існує вже досить давно, проте зважаючи на сучасні технології вже досить застаріла та незручна. Але ще давніша техніка – техніка вишивання. При створенні такої картини не потрібні ніякі інші матеріали, окрім самого паперу, переважно затонкого для легшого відщипування шматочків. Такий метод популярний й досі, але через не точність передачі силуетів, ми зупинилися на різачку [29, с. 42-49].

Для правильної стилізації елементів нами було виконано багато прорізаних ескізів, різних за кольором, сюжетом та тоновим рішенням (Рис.Б.2.9-10). Ця клопітка робота була проведена з метою пошуку балансу між деталями, які в майбутньому проріжуться різачком. На цьому етапі ми порівнювали, змінювали, трансформували плями, лінії, положення силуетів, роздроблення переднього плану. Змінювали різну якість паперу для підбирання ідеального та сунули композиційний центр вже обраного ескізу, як за основу. Перед нами були чіткі умови – виважена композиція, яка сприймається цілісною, не дивлячись на орнаменти по низу, цим дуже допомогли лінійні ескізи з темними плямами, які символізували вирізані частини. Зірку та поля орнаментів було вирішено та узгоджено з куратором кваліфікаційної роботи більш ажурно виконати, коли в той же час силуети молоді більш цілісно та узагальнено, не вдаючись у детальну розробку. Також, протягом роботи по куткам були добавлені телятко та колосок пшениці для підтримки усієї композиції в цілому, та для послаблення бокових елементів, таким чином погляд глядача фокусується на основному сюжеті, а вже потім перетікає на другорядні елементи. Беручи до увагу їх додаткове значення, вони були у зменшеному масштабі, для меншого акценту.

Довготривалим пошуком можна проголосить дуги та текстовий напис, тобто сам верх витинанки, який слугує своєрідним каркасом та витримує усю композицію. Орнаментальні елементи в українській символіці мали більш загострені кути та чіткі трикутні лінії, геометричні, тому за основу оздоблення поля в низу роботи було обрані саме такі орнаментальні мотиви для оздоблення. Кожен схил має свою

орнаментальну основу, ажурно прорізаний кожен елемент витинанки для зображення плановості в роботі.

Робота над ескіз картоном була досить швидкою, довготривалі ескізні напрацювання позитивно вплинули на такий результат. Розмір картини був обраний відразу, стандартно 70 на 45 см. Але композицію довелося здвинути для чіткого композиційного центру та цілісного сприйняття. Після узгоджень на запланованому перегляді, ми почали роботу над виконанням кваліфікаційної роботи в техніці витинанка (Рис.Б.2.11).

Робота над обранням колористичного фону була найшвидшим етапом з усіх. Після затвердження композиційного мотиву витинанки, урівноваження усіх елементів та деталей, розроблення на маленьких ескізах простим олівцем плямові вирізання, ми перейшли на стадію кольору. Спочатку були розглянуті більш червоні відтінки для фону, проте майже відразу вони відійшли в бік. Головним аспектом, що фігурував нами при виборі був стан природи під час проведення вечорниць, а саме темна пора. Тому було прийняте рішення ввести синій колір фону, що одразу заспокоїв витинанку, надаючи атмосферу спокою та традиційних мотивів. Бажання дробити композицію іншими кольорами не виникло, тому узгодили саме синій фон (Рис.Б.2.12-19).

Початок роботи над оригіналом виявився досить тривожним, був присутній страх зробити помилку, випадково порвати папір, адже цей етап найважливіший з усіх. Послідовно, змінюючи леза різачка, робота велася впевненою рукою. Розпочав витинанку зверху до низу, спочатку прорізаючи маленькі деталі, поступово переходячи до більш крупніших (Рис.Б.2.20-22). Для збереження цілісності самого паперу, ми закривали верх роботи чистим аркушем. Ця маніпуляція була проведена для того, щоб випадково не зачепити ліктем вже прорізану деталь та не порвати каркас дуги. Але кінцевий результат роботи нас більше ніж задовольнив, все вийшло як і було задумано.

Повним завершенням роботи можна вважати оформлення її в раму. На нашу думку досить важливий етап, від рами залежить сприймання та цілісність композиції, потрібно влучно підібрати товщину та колір. Тому ми підібрали більш

нейтральне оформлення для повного фокусування погляду глядача на основному сюжеті роботи – українські вечорниці.

Висновки до розділу 2

Обрав виконання роботи в техніці витинанки, ми звернули увагу на актуальність збереження українських технічних традицій та поширення їх серед суспільства. Вечорниці – це традиції минулого, які оспівувалися в піснях, були зображені на витинанках, та були рушійною силою згуртування молоді. Задум кваліфікаційної роботи сформувався на основі українських звичаїв – вечорниць, їх традицій, основ та звичаїв.

Обґрунтували вибір символіки народної культури для витинанки (українська хата, хліб, українська пісня, вишиванки, віночки з квітів, колосок пшениці, телятко, торбан, зірка). З'ясували, що стародавні народні символи України мали похідні від язичництва та християнства. Головним символом витинанки є люди, молоді хлопці та дівчата в самий запал вечорниць, коли вже почали співати та танцювати, кусати калиту. Дівчата у сорочках, голови їх прикрашені віночками з довгими стрічками, попереду хлопець з торбаном вже грає знайомі мелодії і хлопці в кожухах запрошують танцювати. Для витримки композиційної гармонії було вирішено додати художні образи пар ще і на верхню арку витинанки, зображаючи основні традиції таких посиденьок.

На початку роботи було проаналізовано наукові статті на обрану тему кваліфікаційної роботи, детально розглянуто усі традиційні моменти українських вечорниць та розпочато композиційні пошуки. Головні художні образи одразу були розставлені у своєрідні тематичні групи, які займали передній план та арку. У центрі розміщується велика зірка, як символ вечорниць напередодні Різдва. Для правильної стилізації елементів нами було виконано багато прорізаних ескізів, різних за кольором, сюжетом та тоновим рішенням. Варто зазначити, що найбільше часу було приділено під час роботи над оригіналом. Щоб передати увесь творчий посил, ми дотримувалися чіткої послідовності створення, завдяки якому і досягли точного результату ажурної витинанки.

ВИСНОВКИ

Розглянувши і проаналізувавши мистецтвознавчі джерела та наукову літературу від XVI століття по сьогоднішній день, з теми кваліфікаційної роботи, ми змогли зробити наступні висновки:

1. Перші згадки про витинанку з'явилися в середині XVI ст., а вже значне поширення серед селян відбулося лише у XIX ст., підставою такого пізнього розповсюдження стала бідність простого людства, недоступність паперу. Майстри сучасної витинанки поєднують трансформують вже відомі технологічні аспекти матеріалу в більш сучасні інтерпретації для зручного користування серед населення, тим самим поширюючи техніку витинанки.

2. Проаналізували витинанку у межах Слобожанщини, Подніпров'ї та Поділля, Сумщини, Чернігівщини та Хмельниччини, Центральної України. На цих територіях витинанка поділялася на три течії: течія доповнення або заміни, течія імітація та течія трансформації.

3. Проаналізували особливості декоративної композиції витинанки, визначили основні терміни. Створення декоративної композиції витинанки складається з двох стадій: основний посил художника, розробка композиції в цілому та друга стадія це визначення форми елементів, що оздоблюють композиційний мотив.

4. Визначили актуальність збереження українських технічних традицій та поширення їх серед суспільства, що і стало головним задумом композиції. Задум кваліфікаційної роботи сформувався на основі українських звичаїв – вечорниць, їх традицій, основ та звичаїв. Для відчуття особливого духу та колориту українських традицій, було обрано тему кваліфікаційної роботи «Декоративна композиція «Народні вечорниці» у техніці витинанки» для нагадування існування такої стародавньої української традиції та її популяризації.

5. Детально описали вибір символіки народної культури для витинанки (українська хата, хліб, українська пісня, вишиванки, віночки з квітів, колосок пшениці, телятко, торбан, зірка). Головним символом витинанки фігурують молоді хлопці та дівчата, які були присутні в самий запал вечорниць, коли вже почали

співати та танцювати, кусати калиту. Українська культурна спадщина сповнена цінними скарбами з символічних символів та знаків, традицій та звичаїв, які пройшли важкий шлях до наших днів та збереглися для наступних.

6. Перед початком роботи в матеріалі ми розглянули мистецтвознавчі статті для вірного вирішення послідовності, детально розглянули усі традиційні моменти український вечорниць та розпочато композиційні пошуки. Головним акцентом роботи мала бути ритмічність, виразність головних елементів та саме головне – просте сприймання зображення, без скритого підтексту роботи. Протягом композиційних пошуків було виготовлено велика кількість ескізів: лінійних та в матеріалі, для полегшення майбутньої роботи. Розпочали роботу над основною витинанкою зверху до низу, спочатку прорізаючи маленькі деталі, поступово переходячи до крупних. В результаті практичної роботи було створено композицію, яка, на нашу думку, є повним відображенням традиційних українських вечорниць, а також їх звичаїв та символіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво: навч. посіб. Київ: Світ, 1993. 368 с.
2. Білецький П. Георгій Нарбут. Нарис про життя і творчість. Київ. Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. 43 с.
3. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу. На матеріалах святково-обрядової культури українців. Київ, 2000. 190 с.
4. Боряк О. Українські вечорниці. Етнографія. 2014. URL: <https://ethnography.org.ua/content/ukrayinski-vechornyci>.
5. Вечорниці. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-33836>
6. Вовк В. Мандала: Тексти й витинанки. Ріо-де-Женейро, 1980. 122 с.
7. Голод І. Художнє різьблення по дереву. Історія декоративного мистецтва України. В 5-ти т. / гол. ред. Г. Скрипник; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Т.3. Мистецтво ХІХ ст. Київ, 2009. С. 165-181.
8. Грищенко О. С. Техніка витинанки в оформленні української книги. *Мистецтвознавство: зб. наук. праць*. Львів, 2007. Ч. 2. С. 75-82.
9. Дмитренко М. Українські символи. Київ : Народознавство, 1994. 140 с.
10. Зяткіна І. А. Дивовижне мереживо витинанки. Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 96 с.
11. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Книга-альбом. Київ : Мистецтво, 2008. 464 с.
12. Косаківський В. З історії подільської витинанки. 2016. URL: https://www.vocnt.org.ua/statti/vitinanka_kosakivskiy.
13. Косицька З. М. Еволюція української витинанки ХХ – початку ХХІ ст.: художні осередки, традиції, новації. Рукопис, 2018. С. 50-78.
14. Косицька З. М. Місце витинанок в інтер'єрі традиційного житла українців: локальні ансамблі. *Студії мистецтвознавчі: Архітектура. Образотворче та*

- декоративно вжиткове мистецтво*. Ч. 2 (66). Київ : НАН України, ІМФЕ ім. Рильського, 2019. 130 с.
15. Косицька З. Провідні сучасні майстри української витинанки (за матеріалами Всеукраїнського «Свята витинанки» – 2008). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр.* К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2009. Вип. 9. С. 25-30.
 16. Кувеньова О. Ф. Громадський побут українського селянства. Київ : Наукова думка, 1966. 135 с.
 17. Левитська Л. Селянський стінний розпис на Поділлі: (Зіньківський та Солобковецький р.). Київ, 1928. С. 13-29.
 18. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
 19. Логвиненко Б. Витинанка: від традицій до сучасних інтер'єрів. URL: <https://ukrainer.net/vytynanka> (дата звернення: 03.03.2023).
 20. Лозко Г. Українське народознавство. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 512 с.
 21. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальність 012 Дошкільна освіта. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.
 22. Селівачов М. Орнаментика. Поділля: Іст. етногр. дослідж. Київ, 1994. 512 с.
 23. Січинський В. Юрій Нарбут. 1886-1920. Львів-Краків: Українське в-во, 1943. Вип.2. 62 с.
 24. Словник символів культури України / за загальною редакцією В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка, В. В. Куйбіди. 3-е видання. Київ: Міленіум, 2005. 352 с.
 25. Спаська Є. Подорожі по Чернігівщині. Уривки з щоденників. рр. 1921-1926, головним чином про гончарство чернігівське. *Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник*. За рік 1994. Опішне: Українське Народознавство, 1995. Кн. 2. 355 с.

26. Станкевич М. Витинанки і штучні квіти: порівняльний аспект. Мистецтвознавство. *Наук. зб. Спілка критиків та істориків мистецтва*. Ін-т народознавства НАН України. Львів, 2004. С. 49-62.
27. Станкевич М. Є. Українські витинанки. Київ : Наукова думка, 1986. 122 с.
28. Статива О. Майстер декоративного розпису Надія Білокінь. Київ: Мистецтво, 1966. 12 с.
29. Стрілець О. В. Українське мистецтво витинанки у змісті професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки "Образотворче мистецтво". Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 42-49.
30. Традиційний стінопис Поділля кінця ХІХ - першої половини ХХ століття. *НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського*. Київ, 2010. С. 149-155.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до Розділу 1

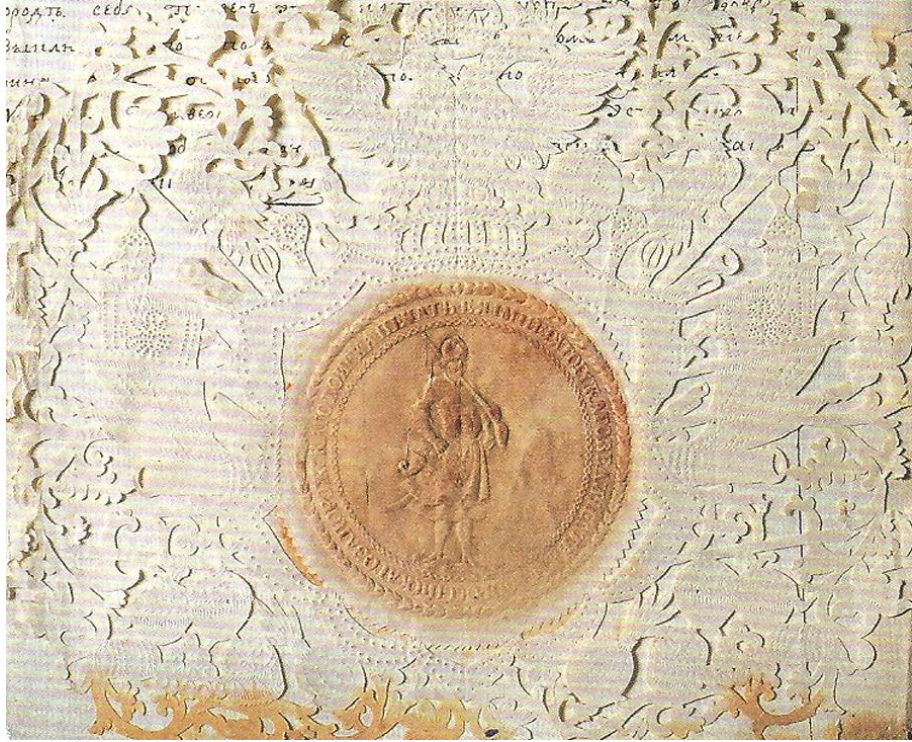

Рис.1. Кустодія Поділля

Рис.2. Мазанка оздоблена витинанкою

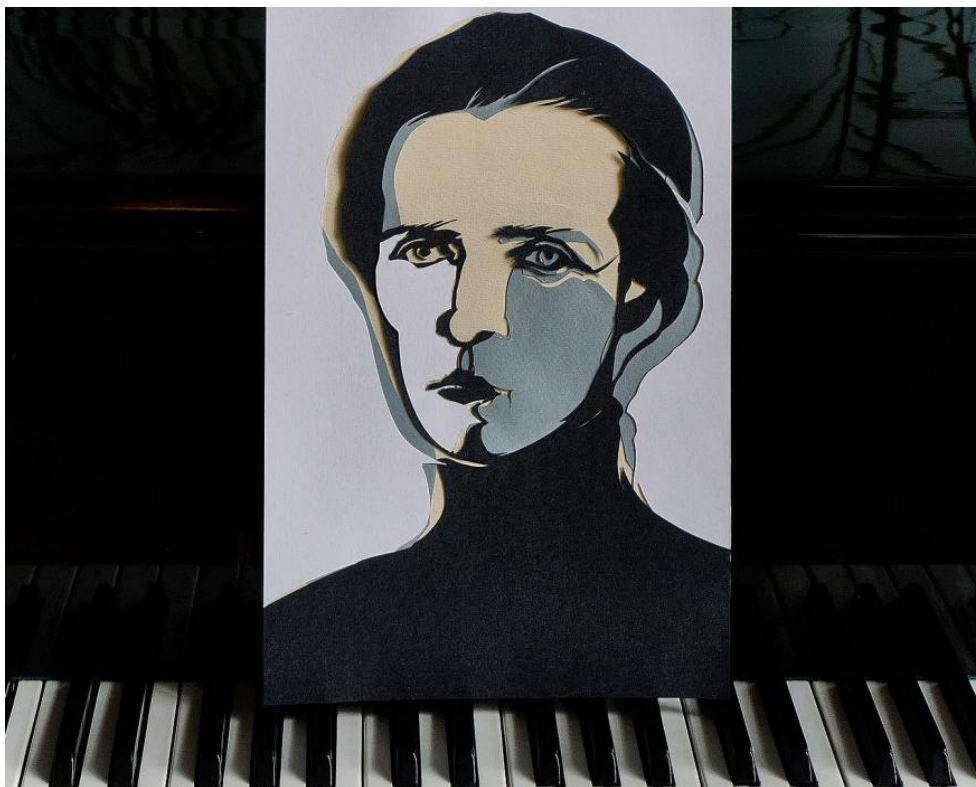

Рис.3. О. Іщук, силуетний портрет «Лєся Українка», 2023 р.

Рис.4. М. Гоцуляк, українська витинанка

Рис.5. О. Городинська, українська витинанка «Сім'я», 2002 р.

Рис.6. Л. Процик, українська витинанка

Рис.7. М. Теліженко, українська витинанка

Рис.8. Віри Вовк «Мандаля», 1980 р.

Рис.9. О. Марчишина «Уламки сім'ї», 2022 р.

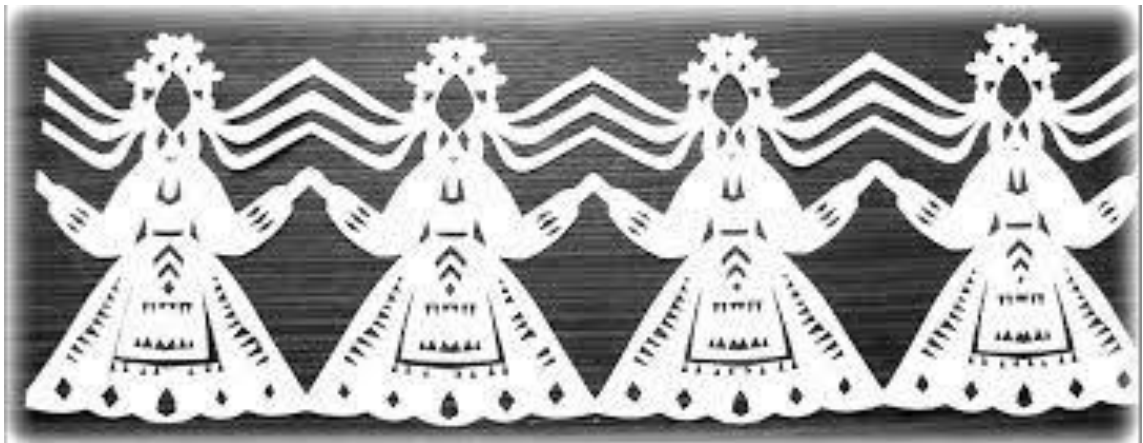

Рис.10. Елемент витинанки хоровод, Поділля

Рис.11. Паперові рушники

Рис.12. Композиція «вазон»

Ілюстрації до Розділу 2

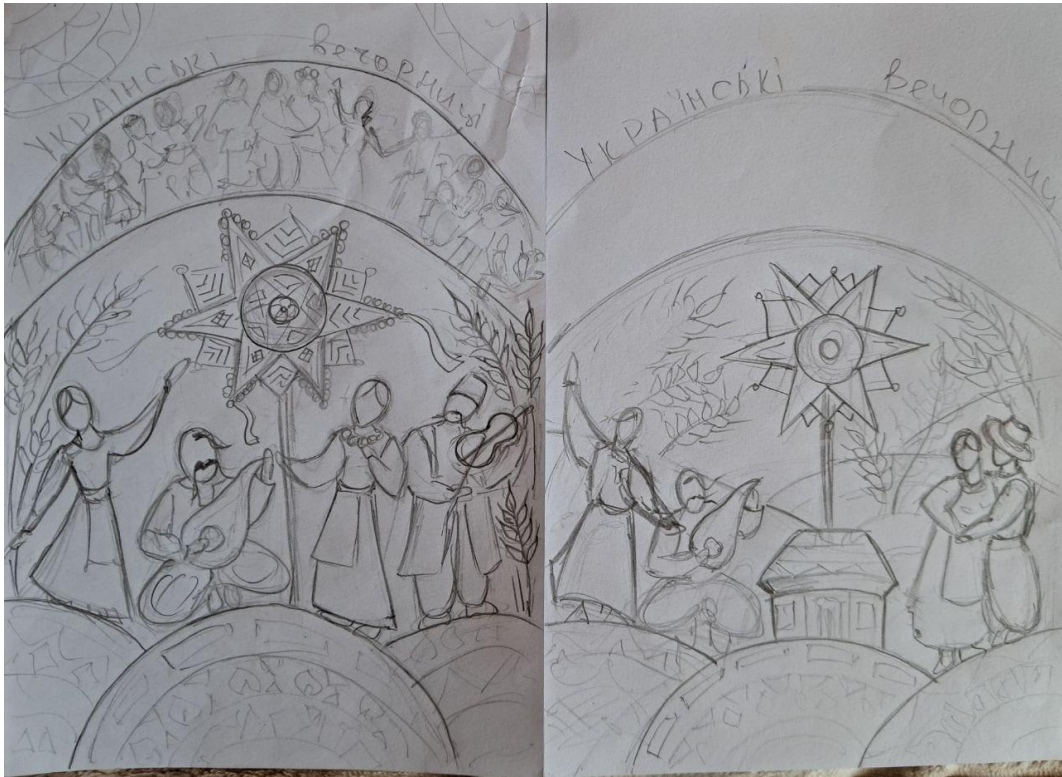

Рис.1. Композиційні пошуки олівцем

Рис.2. Композиційні пошуки олівцем

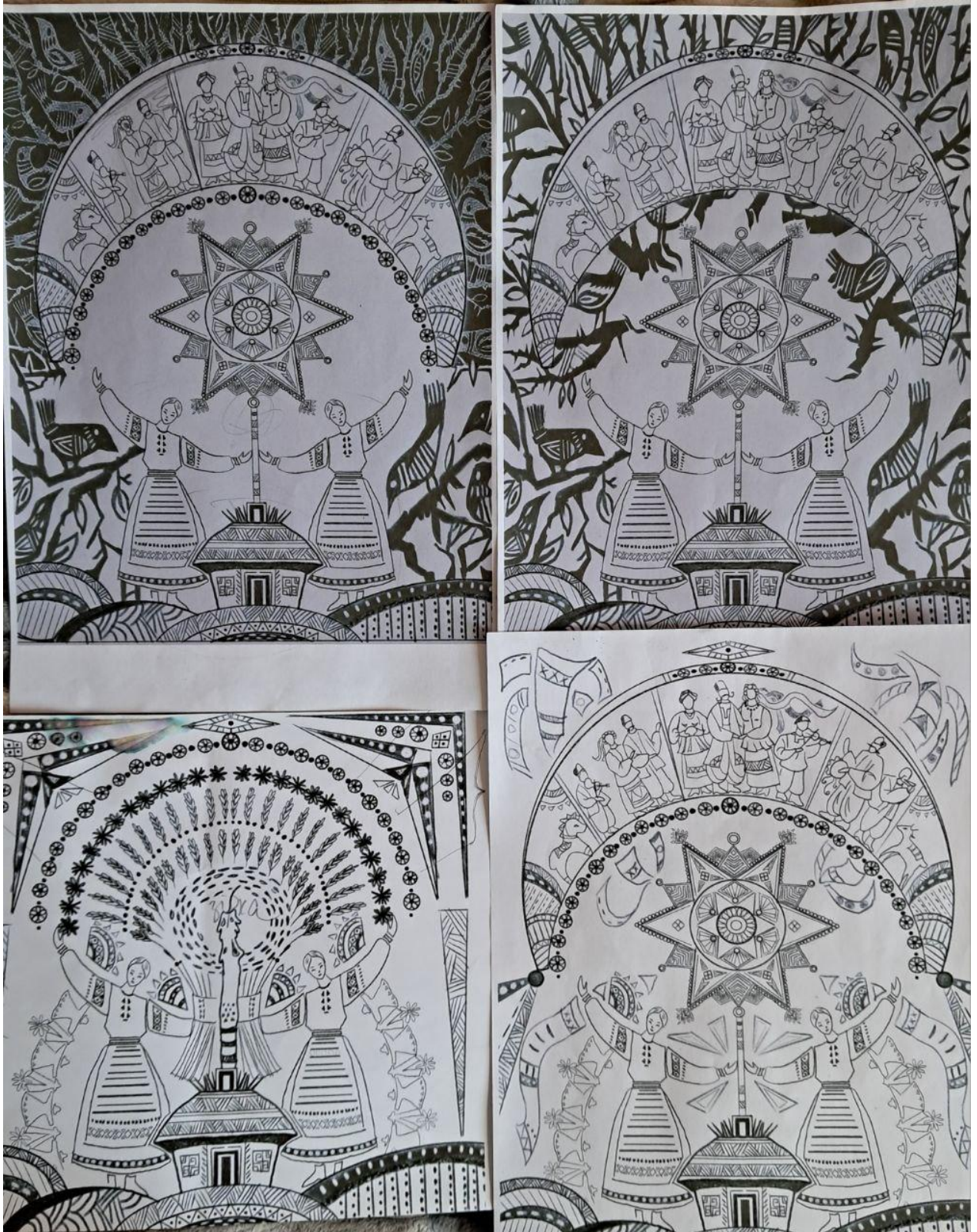

Рис.3. Композиційні пошуки олівцем

Рис.4. Композиційні пошуки олівцем

Рис.5. Композиційні пошуки олівцем

Рис.6. Композиційні пошуки олівцем

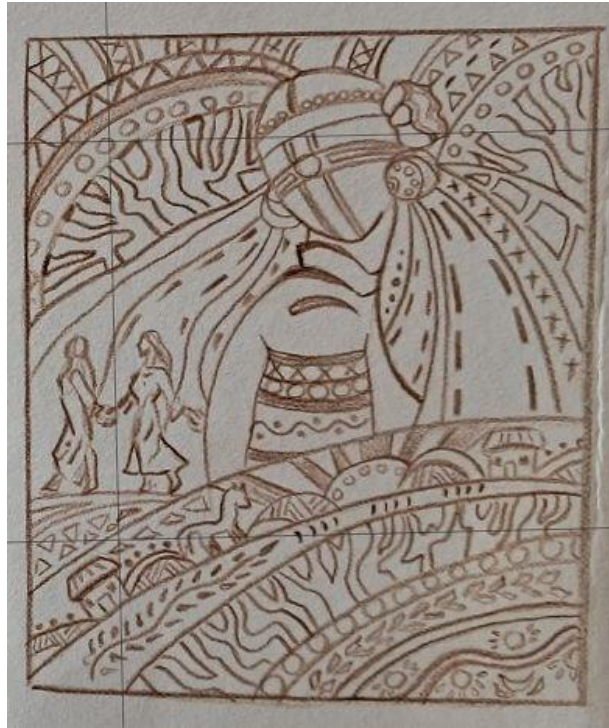

Рис.7. Композиційні пошуки олівцем

Рис.8. Композиційні пошуки олівцем

Рис.9.Композиційні пошуки

Рис.10. Композиційні пошуки

Рис.11. Картон

Рис.12. Колористичні пошуки

Рис.13. Колористичні пошуки

Рис.14. Колористичні пошуки

Рис.15. Колористичні пошуки

Рис.16. Колористичні пошуки

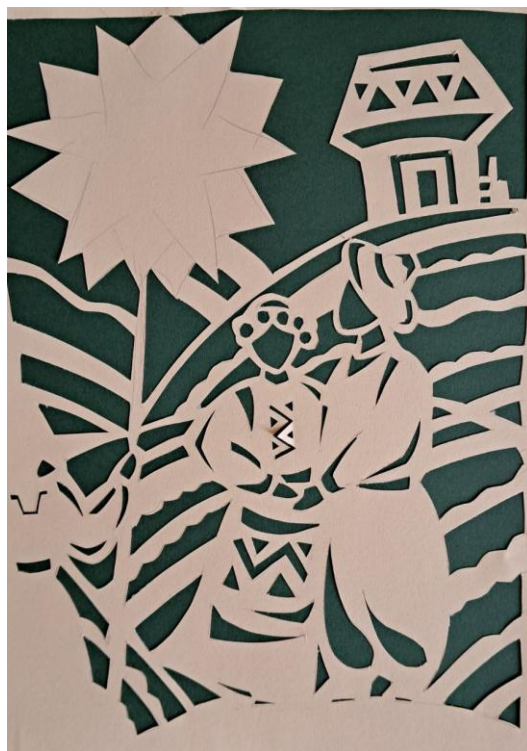

Рис.17. Колористичні пошуки

Рис.18. Колористичні пошуки

Рис.19. Колористичні пошуки

Рис.20. Процес витинання

Рис.21. Процес витинання

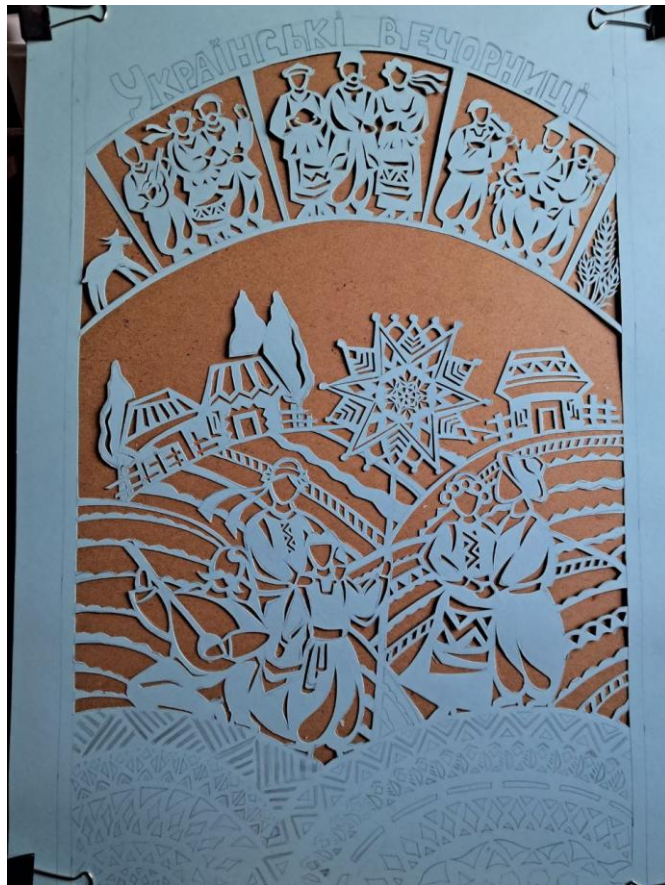

Рис.22. Процес витинання

Рис.23. Робота над деталями композиції

Рис.24. Фото кваліфікаційної роботи у рамі